

A gazdaság és a politika kölcsönhatása pártunk értelmezésében

A mélyreható, forradalmi jellegű társadalmi változások, amelyek napjainkban nálunk és nemzetközi téren végbemennek, szükségszerűvé teszik, hogy újra átgondoljunk sok tételt, elképzelést, kiegészítsük és alkotó módon továbbfejlesszük a különböző társadalmi jelenségek és folyamatok megközelítésének módszereit; olyanokat is, amelyek a marxizmus—leninizmus szellemében nemrég még teljes mértékben tisztázottaknak tűntek. Ám e gondolkodási mód forradalmi lényegéhez hozzátartozik az elmélet és a kor valóságának állandó szembesítése, érvényességének időbeli meghatározása, ami méltó következetességgel nyilvánul meg Nicolae Ceaușescu elvtárs vezette pártunk politikájában. Ugy véljük, a marxista—leninista gondolkodási módnak többek között ez a sajátossága biztosít központi helyet korunk filozófiai és társadalompolitikai áramlatai között.

Amikor olyan fogalmakat boncolgatunk, mint a gazdaság és a politikum, illetőleg e kettő kölcsönhatása napjainkban, mindenekelőtt — ha röviden is — utalnunk kell ezek új arányaira és az új arányok hazai, valamint nemzetközi vonatkozásaira. Persze, ezt a témát egyetlen cikkben nem lehet kimeríteni; itt csupán néhány vetületének megvilágítására törekszünk. Így eleve lemondunk a gazdaság és a politika megfogalmazása keletkezésének taglalásáról és arról is, hogy megkérdőjelezzük a társadalom e két területének egymáshoz való viszonyát megvilágító marxi—lenini tételeket. Ellenkezőleg: hangsúlyozni kívánjuk, hogy napjaink társadalmában — a szocialista és nem szocialista, a fejlett és a fejlődő országokban, valamint a nemzetközi kapcsolatokban — végbemenő folyamatok a tények erejével bizonyítják az ide vonatkozó marxi—lenini elmélet igazát, tudományos megalapozottságát.

Egyébként a gazdaság és a politika szerves kapcsolata s lényegbevágó kölcsönhatása — miként a történelmi és dialektikus materializmus megvilágította — különösen (bár nem kizárólagosan) a jelenkori társadalmakban juttatja előtérbe a társadalom jellegzetességeit az anyagi világhoz fűződő kapcsolatában. A társadalom kettős szerepére utalunk. A társadalom nem csupán saját tevékenységének alanyaként jelentkezik, hanem fejlődésének tárgyaként is. Más szóval a társadalom nemcsak mint alany, mint működő erő mutatkozik meg, hanem mint tárgy vagy terület is, amely tevékenysége nyomán változást szenved, a maga sajátos életét éli önfejlesztésének belső törvényei szerint. A gazdaságnak és a politikának a társadalmi rendszer egészéhez való viszonyítása útján érthetővé válik a gazdaság meghatározó szerepe a társadalom belső felépítésében és — közvetve vagy közvetlenül — minden életmegnyilvánulásában, ideértve a politikumot is. Az osztályszerkezet közvetítése révén azonban a politikum — bár a gazdaság határozza meg — fontos szabályozóként emelkedik meghatározója fölé. Jelentős vezető feladatkört tölt be, s így a társadalom e két tevékenységi területének viszonya kölcsönös. Lenin szavaival: „A politika a gazdaság koncentrált kifejezése“, tehát „a politikának feltétlenül elsőbbsége van a gazdasággal szemben“.

Nyilvánvaló, hogy a politikum elsőbbsége a gazdasággal szemben végső soron semmilyen formában sem teszi kérdésessé ez utóbbi meghatározó szerepét. A politikum elsőbbsége csupán felépítményi jellegéből ered; fő eszköz (kiváltképp intézményesített formájában) az illető társadalmi osztályok vagy csoportok gazdasági céljainak és érdekeinek szolgálatában.

A gazdaság és a politikum hatóköre napjainkban folytonosan s egyre gyorsuló ütemben bővül. A világ több országában lezajlott szocialista forradalom, a gyarmati rendszer felbomlása nyomán megjelent új államok sora, a jelenkori tudományos—műszaki forradalom, minden következményével együtt, valamint az erőviszonyok megváltozása a nemzetközi életben — új vonásokkal gazdagította a két fogalom közötti viszonyt, jelentősen növelve a politikum szerepét.

Nem szorul bizonygatásra, hogy a politikum a szocialista forradalomban és a szocializmus építésében elsődleges szerepet tölt be. Elég, ha arra utalunk, hogy az új társadalom tudatos megvalósításának művét vezető marxi—lenini párt fő

eszközének ebben az értelemben a szocialista államot tekinthetjük. Hazánk esetében például lehetetlen fel nem ismernünk, hogy a mélyreható változások, a főbb termelőeszközök államosítása, a szocialista iparosítás, a mezőgazdaság szövetkeztetése, a szocialista kereskedelem és szállítási megszervezése — röviden: az új termelőmód, az új, egységes és virágzó szocialista gazdaság megteremtése — elképzelhetetlen lett volna a párt, valamint a munkásosztály és szövetségesei állama nélkül. Ha nem teljesítenék a társadalmi fejlődést, a szocialista forradalom és építés objektív törvényeiből fakadó feladataikat, az erre hivatott politikai intézmények létének nem volna értelme. Megfigyelhetjük azonban, hogy együttműködésük révén a változások nem csupán a nemzetgazdaságban, hanem a társadalom minden más területén is végbementek — a gazdasági átalakulások alapján —, s ez egyaránt bizonyítja a gazdaság meghatározó szerepét és a politikum növekvő jelentőségét az egész társadalomban. Ilyen értelemben hangsúlyozta az RKP főtitkára, Nicolae Ceaușescu elvtárs: „Az ország iparosítása és általában a szocialista alkotómunka sikere igazolja pártunk politikáját, amely népünk vitális érdekeit fejezi ki, és kidomborítja a párt óriási szerepét a nemzet sorsának irányításában a szocialista és kommunista civilizáció útján, annak a történelmi rendeltetésnek a szellemében, amelyet a munkásosztály és az egész nép ruházott reá. Ugyiszintén az ipar gyorsuló fejlődése azt bizonyítja, hogy szocialista államunk fontos szerepet tölt be a társadalmi élet szervezésében, és sikerrel teljesíti a szocialista Románia műszaki-anyagi alapjai megteremtésében reá háruló feladatokat.“

Ismeretes, hogy a politikum és a gazdaság szerepe a szocializmusban sem mindig azonos, hanem — a megoldásra váró feladatok változásától és bővülésétől függően — szakaszonként változik. A kommunizmus felé vezető úton a több oldalról ható objektív és szubjektív tényezők közrejátszása folytán törvényszerűen növekszik a párt vezető szerepe, és bővülnek a szocialista államra háruló feladatok. Ezért pártunk mindent elkövet, hogy a társadalmi fejlődés egész folyamata s ezen belül elsősorban a nemzetgazdaság tervszerű irányítása állandóan tökéletesedjék; továbbá szükséges a vezetés és tervezés tudományának kidolgozása a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtése érdekében. A társadalom-vezetés módjának merőben újszerű tisztázását, a politikum szerepének növekedését — amint azt Nicolae Ceaușescu elvtárs kimutatta — a következők határozzák meg: „Korunk társadalmának forradalmi átalakulásai, az országunkban végbement átalakulásokat is beleértve, a nagy változások a nemzetközi életben és a hatalmas tudományos-műszaki világorradalom gyökeres mutációkat idéz elő a dolgozó széles tömegeinek gondolkodásában, erőteljesen kihat az emberiség egész gazdasági-társadalmi fejlődésére.“

A párt és az állam legfelső vezetőségének az RKP X. kongresszusa, valamint az 1972. júliusi Országos Konferencia határozatai alapján foganatosított intézkedései híven tükrözik a korszerű követelményeknek megfelelő, a lehető legjobb szervezési formák és módszerek kialakítására irányuló törekvéseket. Ezeknek, a történelmi helyzet megkövetelte intézkedéseknek a szintézisét nyújtják az RKP KB bővített ülésén ez év júliusában elfogadott dokumentumok, amelyek a párt XI. kongresszusának küszöbén az egész népet mozgósítják. A párt programtervezete, valamint a szocialista Románia 1976—1980 közötti gazdasági-társadalmi fejlődésére vonatkozó irányelvtervezet, továbbá az ország 1990-ig történő fejlődésének távlati terve világos kifejezője a politikum és a gazdaság új dimenzióinak, és annak is, hogy e két fogalom, illetőleg tevékenységi terület elválaszthatatlan egymástól, amint azt az RKP főtitkára, Nicolae Ceaușescu elvtárs e plenáris ülés konklúzióiban hangoztatta: „E dokumentumok nagyszerűen körvonalazzák hazánk ragyogó jövőjét, világos akcioprogrammal fegyverzik fel a pártot és a népet a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtésére és Romániának a kommunista építés útján való haladására.“

A napjainkban végbemenő mélyreható változások nem csupán a szocialista építés körülményei között juttatják kifejezésre a gazdaság és a politikum kölcsönhatásának új aspektusait, hanem a fejlett kapitalista országokban, továbbá a „harmadik világ“ országaiban és az egész nemzetközi életben is. Ilyen vonatkozásban jelenleg a fejlett tőkés országok legfőbb jellemvonását az állammonopolista kapitalizmus létezésében és uralmában látjuk. Nem kevésbé azokban a próbálkozásokban is, amelyek integrációs politikával igyekeznek enyhíteni a kapitalista országok egyenlőtlen és urászzerű fejlődése törvényének hatását. A kapitalista állam már rég nem a burzsoázia szabályainak betartására vigyázó egyszerű bíró (vagy „házőrző kutya“) szerepét tölti be a gazdasági életben, mint Marx korában, amikor a gazdaságot még a politikától függetlenül lehetett vizsgálni. Napjainkban a kapitalista állam közvetlenül vesz részt az újratermelésben,

sőt tevékenysége az utóbbinak előfeltétele. Az állami beavatkozás intézményesedett, kibővült a gazdasági vonatkozású törvényhozás köre, szakosodott az államgépezet mint a gazdasági stratégia eszköze stb. Ilyenformán „az állam a gazdasági élet állandó tényezőjévé válik”, és egyre inkább a jelenkori kapitalista gazdaság túlélésének és fejlődésének „sine qua non” feltételévé emelkedik.

Az állammonopolista kapitalizmus anélkül, hogy képes volna megoldani a kapitalista társadalom alapvető ellentéteit, a rendelkezésre álló eszközökkel igyekszik enyhíteni antagonizmusait; feloldani a „diszfunkciókat” s e társadalom sajátos belső ellentéteit. Minden országban más-más formát öltve, az állammonopolista kapitalizmus a tőkés gazdasági életben az állami szektor szerepét játssza, részt vesz a nemzeti jövedelem újraelosztásában, biztosítja az állami megrendelések növekedését, igyekszik államilag szabályozni a gazdasági folyamatokat, egyre erőteljesebben avatkozik be a munkakonfliktusokba.

A politikum és a gazdaság egybefonódása a jelenkori tőkés társadalomban világosan megmutatkozik az olyan — végső fokon ugyancsak gazdasági érdeket szolgáló — integrációs szervezetekben, mint amilyen az Európai Gazdasági Közösség. Hogy ez mennyire így van, jól bizonyítja a következő tény: az annyira áhitott nyugat-európai „politikai unió” létrejöttének is feltétele, hogy a partnereknek sikerül-e általa megoldaniuk vagy legalább enyhíteniük gazdasági és pénzügyi gondjaikat, összeegyeztetniük heterogén nemzetgazdaságaikat, érdekeiket és abeli képességeiket, hogy problémáikat e közösségen kívül oldják meg.

Az imperialista gyarmati rendszer összeomlása nyomán számos független állam született és indult el a fejlődés útján. Ebben a forradalmi folyamatban is megfigyelhetjük a politikum szerepének bővülését s elsődlegességének hangsúlyozódását a gazdasággal szemben, anélkül azonban, hogy ez utóbbitól függetlenül lehetne. A politikai önállóság, amelyet ezek a népek elnyertek, távolról sem elegendő és valóságos mindaddig, amíg a gazdasági függetlenséggel ki nem egészül, s nem azon alapszik. Már csak azért sem, mert a jelenkori tudományos-műszaki forradalom következtében egyre mélyül a szakadék a fejlett kapitalista országok (a volt gyarmattartók) és a csak nemrég felszabadultak között. A megoldás szintén politikai természetűnek tűnik: közös antiimperialista front kialakítása, szoros együttműködés a szocialista országokkal, továbbá a gazdasági és társadalmi haladás érdekében a békés együttműködéshez szükséges légkör megteremtése olyan nemzetközi politikai intézmények segítségével, mint az ENSZ.

Ez év tavaszán az ENSZ rendkívüli közgyűlésén 77 el nem kötelezett ország közös határozati javaslatot nyújtott be, amelynek célja éppen az új jellegű nemzetközi gazdasági kapcsolatok kialakítása és állandósítása. Ehhez azonban mindenképp előttré arra van szükség, hogy a nemzetközi politikai viszonyokban teljes mértékben érvényesüljön az országok önállóságának, a népek nemzeti függetlenségének és az államok egyenlőségének elve — tekintet nélkül azok társadalmi berendezkedésére —, továbbá, hogy az erópolitika helyét a tárgyalásokon kialakuló méltányos, kölcsönösen hasznos együttműködés vegye át. Ilyen irányú törekvés jutott érvényre az Interparlamentáris Unió ez év májusában Bukarestben megtartott ülésén is, amelyet országunk elnöke, Nicolae Ceaușescu nyitott meg. A politika napjainkban betöltött szerepéről és helyéről szólva hangsúlyozta: „Az élet beigazolja, hogy az országok előtt álló kérdések megoldásának egyetlen útja a politikai út a teljes egyenlőség elvei alapján, a minden egyes nemzet jogos érdekei iránt tanúsított megértés és tisztelet szellemében folytatott tárgyalások.”

Az a törekvés, amely a nemzetközi gazdasági életben újfajta kapcsolatok kiépítésére és állandósítására irányul, szükségessé teszi minden állam részvételét a jobb és igazságosabb világ megteremtésében. „Egyetlen kérdést sem, s a legkevésbé a gazdasági kapcsolatok ügyét ma már nem oldhatja meg néhány állam. A gyors gazdasági-társadalmi haladást és függetlenséget biztosítani óhajtó fejlődő országoknak, a kis és közepes országoknak egyre tevékenyen részt kell venniük az összes problémák megoldásában. Ettől függ maga a nemzetek közötti enyhülés és bizalom megerősödése, a világbéke sorsa” — mondotta ugyanebben a beszédében Nicolae Ceaușescu elvtárs.

Ilyen szempontból névze a dolgokat, a demokratikus-népi forradalom kezdetei óta eltelt három évtized során a hazánkban végbement átalakulások, valamint Románia Szocialista Köztársaság egész békepolitikája a politikum és a gazdaság dialektikus egységét igazolja, mint emez egység hiteles megnyilvánulása. A jelenkori világ realitásai ugyanakkor minden téren igazolják pártunk s annak főtítkára, Nicolae Ceaușescu elvtárs ama értékelését, miszerint a politika szerepe olyan mértékben bővül, amilyen mértékben a gazdasági feladatok kiterjednek és bonyolultabbá válnak. Ez jut kifejezésre az RKP 1972. júliusi Országos Konferenciája hatá-

rozatában, amely „...elégedetten állapítja meg, hogy az 1967. évi Országos Konferencián és a X. kongresszuson elfogadott határozatok megvalósításának eredményeként lényegesen javult az egész társadalom vezetése, a központi és a helyi állami szervek tevékenysége, bővült a szocialista demokrácia, fokozódott a tömegek részvétele az államügyek vezetésében. Egyre erőteljesebben nyilvánult meg a párt vezető szerepe valamennyi tevékenység területén, növekedett az állam szerepe a gazdasági-társadalmi tevékenység minden szektorának egységes vezetésében.“

A párt és szocialista államunk szerepének bővülését a kommunizmus felé vezető úton a szocialista gazdaság fejlődési törvényei, valamint e gazdaság s a társadalom más területei szükségleteinek és optimális fejlődési lehetőségeinek világos, reális mérlegelése követeli meg. Ugyanakkor megköveteli ezt országunk s a többi szocialista ország egyre erőteljesebb részvétele a nemzetközi munkamegosztásban az örendelkezési jog, a nemzeti függetlenség és az államok közötti egyenlőség elve alapján.

Pártunk vezetőségének az állam szerepével és ennek távlatával kapcsolatos értékelése — mint láttuk — a nemzeti függetlenségüket csak nemrég elnyert népek életében is igazolódik. Gazdasági fejlődésük — amely a társadalom más területeinek fejlődését is elősegíti — a politikai tényező rugalmasságától, hatóképességétől függ; nevezetesen attól, hogy sikerül-e egyesíteniük és mozgósítaniuk a belső társadalmi erőket a gazdasági-társadalmi fejlődés, természeti kincseik védelme s kiaknázása, az emberi képességek értékesítése végett. Tekintettel azonban arra, hogy ilyen törekvések napjainkban csak a nemzetközi együttműködés útján és külső tényezők segítségével vezethetnek sikerre, világosan körvonalazódik a politika elsődlegessége a gazdasággal szemben — éppen ez utóbbi lehető minél gyorsabb fejlődése érdekében. Az állam és általában a politikai tényező szerepének ilyen módosulása — a nagy átalakulások, így a tudományos-műszaki forradalom következtében is — a fejlett kapitalista, valamint szocialista országokban s a „harmadik világ“-ban egyaránt szükségszerűvé teszi, hogy a nemzetközi életben is érvényesüljön a politikum új hatóköre, elősegítve az államok közötti új jellegű kapcsolatok állandósulását az ENSZ Alapokmányában kifejtett elvek tiszteletben tartásával. Így válna lehetővé a széles körű és méltányos együttműködés az államok között, és megvalósulhatna — Kurt Waldheim ENSZ-főtárgyaló szavaival elve — „az új korszak a nemzetközi kapcsolatok terén“.

A világban végbement változások és a fejlődési távlatok szigorúan tudományos elemzéséből kiindulva, azok a történelmi jelentőségű dokumentumok, amelyek véglegesítésére és elfogadására az RKP XI. kongresszusa hivatott, különleges figyelmet szentelnek mind a gazdasági, mind a társadalmi-politikai fejlődésnek. Ismeretes, hogy pártunk fő célja egész népünk anyagi jólétének és szellemi fejlődésének biztosítása, s ezt szolgálja olyan kedvező nemzetközi légkör kialakulását célzó külpolitikánk, amely minden nép számára haladást, tartós békét biztosít. Elmondhatjuk tehát — Nicolae Ceaușescu elvtárs elemző beszéde alapján —, hogy a program általános marxista—leninista tudományos orientációt nyújt pártunk és népünk számára mind a hazai, mind a nemzetközi tevékenység terén. A program megállapítja a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtése és Romániának a kommunizmus útján való előrehaladása általános vonalát, hazánkban a nemzetközi életben, az emberiség új alapokon való átalakításáért, egy igazságosabb és jobb világ teremtéséért, az összes népek közötti béke és együttműködés világáért vívott harcban való aktív részvétele általános vonalát.

Ez a dokumentum, valamint az RKP-nak az új társadalom megteremtésére irányuló egész tevékenysége híven tükrözi a politikum és a gazdaság közötti belső kapcsolatok új dimenzióit a hazai és nemzetközi életben végbement átalakulások viszonylatában.

